

Ван Ке

Харківська державна академія культури, м. Харків, Україна

ВЕКТОРИ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЛЮ ШИКУНЯ В КОНТЕКСТІ ФОРТЕПІАННОГО МИСТЕЦТВА КИТАЮ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТЬ

Ван Ке. Вектори творчої діяльності Лю Шикуня в контексті фортепіанного мистецтва Китаю другої половини ХХ – початку ХХІ століть

Досліджено творчу діяльність видатного китайського піаніста Лю Шикуня та його вплив на розвиток фортепіанного мистецтва Китаю другої половини ХХ – початку ХХІ ст. Висвітлено факти життєвого й творчого шляху музиканта та процесу його мистецького сходження. Розкрито й проаналізовано основні напрями творчості Лю Шикуня, зокрема виконавство, педагогіку, композиторську творчість. Актуалізовано важливість творчого внеску митця в розвиток сучасного китайського фортепіанного виконавства і педагогіки через створення ним мережі авторських музичних центрів, його концертну й композиторську діяльність.

Ключові слова: *Лю Шикунь, китайська фортепіанна школа, фортепіанне виконавство, композиторська фортепіанна творчість.*

Wang Ke. Vectors of Liu Shikun's creative activity in the context of China piano art of the second half of the XX – beginning of the XXI century

Problem statement and its relevance. One of the pioneers of Chinese contemporary piano art, whose creative activity certainly contributed to its formation, further rapid rise and recognition of creative achievements on the world art horizon, is a prominent pianist – Liu Shikun, who today has received complete recognition as a brilliant performer, composer and teacher thus marked the beginning of the so-called piano boom in China, and with it – the gradual formation and confident rise of the Chinese piano school. If various aspects of contemporary Chinese performing arts have repeatedly been subjected to musicological discourse in the scientific community, the direct and comprehensive coverage of Liu Shikun's leading role in the process of forming the foundations of Chinese piano performing arts, as well as careful analysis and representation of his creative achievements and pedagogical fields are still relevant for basic musicological research.

The purpose of this article is to highlight and analyze the main vectors of creative activity of the famous Chinese musician Liu Shikun in the context

of the development of piano art in China in the second half of the XX – early XXI centuries.

The methodology of the work focuses on the principles of historicism and source studies, which provides coverage of Liu Shikun's musical work in a single context with cultural, historical and artistic phenomena and their interaction. In addition, methods of retrospective, structural-system analysis, interpretation of facts, argumentation and generalization are involved.

The results obtained during the achievement of the goal of this work focus on the representation and characterization of Liu Shikun's creative achievements in the field of concert performance, teaching and composition and the artist's contribution to the development of Chinese piano culture.

The topicality of the article lies in the first attempt in Ukrainian musicology to comprehensively cover the main directions of creative activity of the famous Chinese pianist Liu Shikun in the projection of his influence on the formation of the current state of Chinese piano art.

The practical significance of the facts and analysis of the main vectors of Liu Shikun's creative activity carried out in this work is the possibility of using this material in courses on the history and theory of modern piano art, in particular in sections on the Chinese piano school, as well as for further more thorough research of Liu Shikun's musical creativity, systematization of scientific information on his contribution to the development of musical art of this country.

Conclusions. Summarizing the above given material, it should be noted that the fruitful and multifaceted work of this artist directly influenced the development and professionalization of piano performance in China at that time. This influence was due to the comprehensive recognition of the artist's creative achievements by the world music community, in particular through numerous concert performances in leading countries (especially in partnership with leading orchestras and outstanding musicians); creation of original samples of concert repertoire on the basis and with specificity of the Chinese traditional melody; organization of a dense network of author's music schools (art centers) and

formation of the foundations of the Chinese national piano pedagogy.

Keywords: *Liu Shikun, Chinese piano school, piano performance, compositional piano work.*

Постановка проблеми та її актуальність.

Яскравою складовою сучасного музичного мистецтва Китаю сьогодні, безумовно, є галузь фортепіанного виконавства, яка за останні півстоліття значно еволюціонувала та швидко посила лідерські місця. Сучасні китайські піаністи системно перемагають на авторитетних світових міжнародних конкурсах, демонструючи стійкі й блискавичні перспективи завоювання найвищих позицій на Олімпі світового виконавського мистецтва.

Одним з піонерів китайського фортепіанного мистецтва, який своєю творчою діяльністю неодмінно сприяв його становленню, подальшому стрімкому злету та визнанню творчих досягнень на світовому мистецькому горизонті, є видатний піаніст — Лю Шикунь. Здобувши перемогу на Першому міжнародному конкурсі піаністів імені П. І. Чайковського в 1958 р. (разом з такими майстрами фортепіанної гри, як американець Ван Кліберн та росіянин Л. М. Власенко), Лю Шикунь згодом здобув широке визнання як блискучий піаніст-виконавець, композитор і педагог, ознаменувавши початок т. зв. фортепіанного буму в Китаї, а з ним — і поступового становлення та впевненого сходження китайської фортепіанної школи. Отже, чинниками, що визначають актуальність цієї статті, є: стрімке зростання китайської фортепіанної школи та її високі художні здобутки в останні десятиліття ХХ — початку ХХІ ст.; наявність і визнання значного художнього внеску (виконавського, педагогічного, композиторського), здійсненого видатним піаністом Лю Шикунем у розвиток китайської сучасної фортепіанної школи; недостатність вивчення і наукового осмислення художнього досвіду митця в контексті становлення та розвитку китайської фортепіанної школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Якщо різноманітні аспекти сучасного музично-виконавського мистецтва Китаю в українському науковому середовищі вже неодноразово підлягали розгляду, то безпосереднє і повне висвітлення провідної ролі Лю Шикуня в процесі формування засад китайського фортепіанного виконавського мистецтва, а також ґрунтовний аналіз (музично-теоретичний, виконавський, інтерпретаційно-стильовий) та презентація його творчих здобутків на концертній, композиторській й педагогічній нивах лише

потребують фундаментальних музикознавчих досліджень.

Музична творчість митця, а точніше окремі її аспекти, частково висвітлювалася в наукових працях деяких, насамперед китайських, авторів, присвячених загальним проблемам китайського фортепіанного мистецтва. Це дослідження і публікації Сюй Бо «Феномен фортепіанного виконавства в Китаї на межі ХХ–ХХІ століть» (Сюй Бо, 2011), Хуан Піна «Вплив російського фортепіанного мистецтва на формування та розвиток китайської піаністичної школи» (Хуан Пин, 2008), Дін І «Система фортепіанної освіти в сучасному Китаї: структура, стратегії розвитку, національний репертуар» (Дин И, 2020), Хоу Юе «Дитяча фортепіанна освіта в Китаї та проблеми її розвитку» (Хоу Юе, 2009), У Сяо «Дискусія про сучасне навчання дітей гри на фортепіано на тлі “фортепіанної лихоманки”» (У Сяо, 2012). Широкий фактологічний матеріал стосовно творчості Лю Шикуня міститься на сучасних електронних ресурсах, передусім китайськомовних. Водночас окремої цілісної наукової роботи, присвяченої комплексному вивченню впливу цього митця на розвиток фортепіанного виконавства в Китаї, поки не здійснено.

Мета статті — висвітлити і проаналізувати основні вектори творчої діяльності видатного китайського музиканта Лю Шикуня в контексті розвитку фортепіанного мистецтва Китаю другої половини ХХ — початку ХХІ ст.; розкрити і охарактеризувати його досягнення в галузі концертно-виконавської, педагогічної та композиторської творчості.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Лю Шикунь народився в 1939 р. та з трьох років, під впливом свого батька, який дуже любив музику, почав займатися на фортепіано. У десятирічному віці Лю переміг на Національному дитячому конкурсі піаністів у Шанхаї. Музичну освіту музикант здобув у музичній школі при Шанхайській консерваторії, згодом у середній музичній школі при Центральній консерваторії в Пекіні, а далі — безпосередньо в цій консерваторії. Після багатьох перемог на всесвітньовідомих міжнародних виконавських конкурсах, зокрема на конкурсі імені Ф. Ліста в 1956 р. та конкурсі імені П. І. Чайковського в 1958 р., здобувши, відповідно, III та II премії, молодий музикант пройшов стажування в Московській консерваторії імені П. Чайковського в класі проф. С. Фейнберга (Видатний піаніст Лю Шикунь, 2008).

Лю Шикунь, повернувшись у 1960 р. на батьківщину після стажування в Москві, розпочинає активну концертну та педагогічну діяльність на кафедрі фортепіано Центральної консерваторії в Пекіні. Далі ретельніше розглянемо *виконавську* діяльність Лю Шикуня, якою він займається фактично все своє життя. Світова відомість як видатного піаніста — представника Китайської Народної Республіки, поступово приходить до музиканта саме після його яскравих перемог на найпрестижніших виконавських конкурсах та навчання в Московській консерваторії імені П. Чайковського.

У своєму виконавському репертуарі Лю Шикунь зібрав немало кількість фортепіанних шедеврів різних епох і стилів, але центральне місце належить творам композиторів-романтиків, які митець виконує найчастіше. Особливо це стосується віртуозної музики Ф. Шопена, Ф. Ліста, Р. Шумана й ін. Музичні критики завжди відзначали в грі музиканта «...чудову кантилену, барвисту виразність та змістовну наповненість інтерпретацій», а також «...тонкість, натхненність і справжню романтичність трактувань» (Аннотация, 1996). Члени журі міжнародних конкурсів, на яких перемагав Лю Шикунь, поруч з цими якостями акцентували й на особливій віртуозній пластичності та відкритій темпераментності (Аннотация к компакт-дискам, 1996).

На жаль, у період Культурної революції в Китаї молодий митець потрапив під суворі репресії, був заарештований та відсидів за ґратами майже вісім років. Музикант, не маючи можливості займатися музикою увесь той час, намагався вдосконалюватися й розвиватися подумки, проспівуючи музичні фрагменти та уявляючи їх виконання. Після повернення на волю і публічної реабілітації митець знову відновлює концертну і педагогічну діяльність.

До особливих творчих подій у житті Лю Шикуня слід віднести, насамперед, виконання ним Першого фортепіанного концерту Ф. Ліста з Бостонським симфонічним оркестром під керівництвом японського диригента Сейдзі Озава в Бостоні в 1979 р. Місцеві музичні видання справедливо порівнювали виконання цього концерту Лю Шикунем з творчим баченням цього твору В. С. Горовицем, що поміщало мистецтво китайського піаніста поряд із найавторитетнішими виконавцями світу. Знайомство диригента і музикантів оркестру відбулося напередодні цієї події в Пекіні, де саме тоді гастролював колектив. Лю Шикунь, слід зазначити, став першим китайським музикантом, який офіційно

відвідав Сполучені Штати Америки з гастролями в 1978 р. Крім того, у цій гастрольній поїздки він був удостоєний прийомом президента США Дж. Картера в Білому домі (Видатний піаніст Лю Шикунь, 2008).

Слід зазначити, що концертно-виконавська діяльність Лю Шикуня триває вже понад півстоліття. Навіть і сьогодні, у часи, коли музикант вже досягнув похилого віку, він часто виступає. В останні десятиліття виконавська кар'єра Лю Шикуня відзначена багатьма цікавими творчими проектами. Так, 2006 р. митець дав кілька концертів, присвячених музиці В. Моцарта. У 2010 р. музикант виступив з Національним філармонічним оркестром Росії, виконавши твори П. Чайковського, Ф. Шопена, деяких китайських композиторів та обробки саунд-треків до відомих художніх фільмів (Лю Шикунь играет с Национальным филармоническим оркестром России, 2010). Одна з найцікавіших концертних програм Лю Шикуня останніх років підготовлена в камерному дуєті з видатним китайським скрипалем Шен Жонгу. До цієї програми увійшли як відомі класичні твори, зокрема попури на теми з опери В. Моцарта «Чарівна флейта», так і найвідоміші твори китайських композиторів — «У віддаленому місці» Чжу Ванхуа, «Метелики» Чень Си, фортепіанний концерт «Жовта річка» Ін Ченьцзуна та ін. (whatsonshenzhen.com).

За своє життя Лю Шикунь дав значну кількість концертів. Його виступи, що відбувалися в різних країнах світу, завжди супроводжувалися успіхами та повними залами. Аудіозаписи концертних виступів і студійних робіт музиканта увійшли до «золотого фонду» фортепіанного виконавства та заслужено цінуються в мистецьких колах. Однією з особистих якостей творчості музиканта є поєднання у своїх концертах популяризаторської лекторської практики поруч з безпосереднім виконанням музичних творів (Известный пианист, великий музыкант и уважаемый педагог — господин Лю Шикунь, 2009).

Значний внесок Лю Шикуня в розвиток китайської *фортепіанної педагогіки* пов'язується, здебільшого, з окремим періодом життя митця, який у 1991 р. зі своєю дружиною Ге Янь оселяється в Гонконзі. Саме тут не лише триває активна виконавська діяльність музиканта, а й активізується інтенсивна його педагогічна робота (Видатний піаніст Лю Шикунь, 2008). Попри певні матеріальні труднощі, що супроводжували музиканта та його родину в перші роки проживання в Гонконзі, музикантові все ж таки вдається організувати власне музично-педагогічне підприємство, тобто відкрити

дитячий музичний центр (приватну музичну школу). Кошти Лю Шикуню вдалося зібрати завдяки його активній концертній діяльності, численним лекціям, майстер-класам, приватним урокам тощо. Успіх приватного музично-просвітницького підприємства Лю Шикуня прийшов доволі швидко та вже через рік зумовив появу масштабнішого проєкту — «Мистецького центру фортепіанної музики Лю Шикуня». Робота центру зводилася не лише до педагогічної і музично-просвітницької сфер. Важливу роль у ньому відіграла й комерційна діяльність з продажу й обслуговування музичних інструментів (Известный пианист, великий музыкант и уважаемый педагог — господин Лю Шикунь, 2009).

Безумовно, успіху власного музично-просвітницького підприємства Лю Шикуня сприяли не лише широка відомість його як талановитого музиканта-виконавця та обдарованого педагога, а й, насамперед, наполеглива й завзята робота в цих напрямках — «...у цей час Лю Шикунь викладає з раннього ранку й до пізнього вечора, а Ге Янь займається організаційною роботою, намагаючись забезпечити освітній процес усім необхідним» (Цинь Цинь, 2013, с. 48). Передусім сучасні дослідники відзначають й інші найважливіші соціокультурні чинники, що значно сприяли досягненню успіху й широкому визнанню музичного центру Лю Шикуня: бажання багатьох мешканців Гонконгу навчати своїх дітей гри на фортепіано; брак необхідної кількості професійних педагогів-піаністів у цьому місті, що також зумовлювало й високі ціни за навчання (Цинь Цинь, 2013, с. 50).

Несподіваний успіх і динамічність розвитку діяльності музичного центру Лю Шикуня, а також попит, який інтенсивно зростав, мешканців Гонконгу на дитячу фортепіанну освіту згодом актуалізували необхідність відкриття філій та створення цілої мережі таких центрів по всьому місту. Започаткування й подальше успішне функціонування системи дитячих музичних шкіл Лю Шикунем стало одним з головних чинників інтенсивного сплеску в розвитку фортепіанної освіти в Гонконзі у 1990-ті рр., що дістав назву «фортепіанний бум» (Хоу Юэ, 2009).

Згодом маестро повертається до Китаю і проводить свою мистецьку діяльність уже на своїй історичній батьківщині. Так само як і в Гонконзі, Лю Шикунь поступово відкриває школи-філії свого мистецького центру в різних містах, створюючи ще щільнішу й розвинену їх мережу. На час другого десятиріччя нового XXI ст. школи Лю Шикуня функціонували в більш ніж тридцяти містах Китаю, зокрема в Пекіні, Фучжоу, Сіані, Хайкоу та ін. (Дин И, 2020, с. 108).

Саме педагогічна сфера творчої діяльності Лю Шикуня, особливо створення ним розгалуженої системи авторських музичних шкіл, значно сприяла становленню і розвитку дитячого фортепіанного мистецтва Китаю, що згодом зумовило появу цілої плеяди молодих талановитих китайських піаністів нової генерації. Багато з них в останні десятиліття своїми творчими досягненнями впевнено заявили про себе на світовому музичному олімпі, затвердивши таким чином існування високопрофесійної китайської фортепіанної школи.

Важливою в контексті розвитку фортепіанного мистецтва Китаю є й *композиторська* творчість Лю Шикуня. Музику для фортепіано митець починає створювати на ранньому етапі своєї творчої діяльності. Першим масштабним твором його композиторського доробку стає «Молодіжний концерт» для фортепіано з оркестром, написаний ще в 1958 р. Цей твір він створив у співавторстві, тобто разом з музикантами Пань Іміном, Сунь Ілінем та Хуан Сяореєм. У цьому ж році митець створює й власну п'єсу — «Ураган війни» (Видатний піаніст Лю Шикунь, 2008).

Протягом подальших років світ побачили й інші фортепіанні композиції автора. Серед них — п'єси «Серце комунара радіє» (1966), «Світ зустрічає нову весну» (1976), написану також у співавторстві, зокрема з Чжу Занхуа та Го Чжихуном. Цікавим композиторським доробком Лю Шикуня стає також і ще один фортепіанний концерт під назвою «Лян Шаньо та Чжу Іньгай». Саме в цьому творі спостерігається яскраве переплетіння композиторських традицій і технік європейської музичної культури та мелосу китайської народної музики.

Окрім власне оригінальних композицій, Лю Шикунь здійснив також і декілька інструментальних транскрипцій відомих музичних тем, перетворивши їх у повноцінні художні твори. Найкращим таким прикладом може слугувати створена ним у 1977 р. масштабна транскрипція відомої мелодії Ван Чанюаня для фортепіано з оркестром. Цей твір, який дістав назву «Бойовий тайфун», фактично становить повноцінний фортепіанний концерт. Він неодноразово звучав і у виконанні самого автора (Цинь Цинь, 2013, с. 54).

Висновки. Отже, порушена в цій статті проблематика висвітлює основні вектори творчої діяльності одного з провідних митців китайського фортепіанного мистецтва другої половини XX — початку XXI ст. видатного піаніста, композитора й педагога Лю Шикуня. Узагальнюючи викладений вище матеріал слід відзначити, що плідна й багатогранна творчість цього

митця безпосередньо вплинула на процес розвитку і професіоналізації фортепіанного виконавства в Китаї в зазначений час. Цей вплив відбувався в результаті всестороннього визнання творчих досягнень митця світовою музичною спільнотою, зокрема через численні концертні виступи в провідних країнах світу (особливо в партнерстві з провідними оркестрами і видатними музикантами); створення оригінальних зразків концертного репертуару на основі та зі специфікою китайського традиційного мелосу; організації щільної мережі авторських музичних шкіл (мистецьких центрів) та формування засад китайської національної фортепіанної педагогіки. Матеріал цієї статті окреслює вектори і ідеї як для подальшого вивчення цілісного творчого портрету Лю Шикуня, так і для аналізу окремих напрямів та тенденцій сучасного фортепіанного мистецтва Китаю, що вбачається актуальним і перспективним для сучасної музикознавчої науки.

Список посилань

- Аннотация к компакт-дискам (1996). *Играют лауреаты I конкурса им. П. И. Чайковского (1958) (Диск 1, 2)*. <https://www.mosconsrv.ru/ru/disk.aspx?id=22151>
- Видатний піаніст Лю Шикунь. *Міжнародне радіо Китаю* (2008). <http://ukrainian.cri.cn/141/2008/11/21/2s5889.htm>
- Дин И (2020). *Система фортепианного образования в современном Китае: структура, стратегии развития, национальный репертуар*. [Дисс. канд. искусств, Санкт-Петербургская государственная консерватория им. Н. А. Римского-Корсакова].
- Известный пианист, великий музыкант и уважаемый педагог — господин Лю Шикунь. *Международное радио Китая* (2009) <http://russian.cri.cn/1070/2009/11/03/ls312522.htm>
- Лю Шикунь играет с Национальным филармоническом оркестром России. *Международное радио Китая* (2010). <http://russian.cn.cn/1721/2010/06/10/ls341368.htm>
- Liu Shikun and Sheng Zhongguo's piano & violin concert in Shenzhen*. <http://whatsonshenzhen.com/event219.html>
- Сюй Бо (2011). *Феномен фортепианного исполнительства в Китае на рубеже XX–XXI веков*. [Дисс. канд. искусств, Ростовская государственная консерватория им. С. В. Рахманинова].
- У Сяо (2012). *Дискуссия о современном обучении детей игре на фортепиано на фоне «фортепианной лихорадки»*. *Музыкальное время и пространство*, 1, 57–58. (吴晓. “钢琴热”背景下当前儿童钢琴教育的探讨[J] 音乐时空.)
- Хуан Пин (2008). *Влияние русского фортепианного искусства на формирование и развитие китайской пианистической школы*. [Дисс. канд. искусств, Санкт-Петербургская государственная консерватория им. Н. А. Римского-Корсакова].

- Хоу Юэ (2009). *Детское фортепианное образование в Китае и проблемы его развития*. [Дисс. канд. пед. наук, РГПУ имени А. И. Герцена].
- Цинь Цинь (2013). *Лю Шикунь, Чжоу Гуанжэнь и У Цзю-Цзфн: три лика современного музыкального искусства Китая (к проблеме универсализма творческой личности)*. [Дисс. канд. пед. наук, РГПУ имени А. И. Герцена].

References

- Annotation for CDs (1996). *The winners of the 1st competition named after P. I. Tchaikovsky (1958) (Disc 1, 2)*. <https://www.mosconsrv.ru/ru/disk.aspx?id=22151> [In Russian].
- Outstanding pianist Liu Shikun. *China International Radio* (2008). <http://ukrainian.cri.cn/141/2008/11/21/2s5889.htm> [In Ukrainian].
- Din I. (2020). *The system of piano education in modern China: structure, development strategies, national repertoire*. [Diss. Phd of Arts.]. St. Petersburg, N. Rimsky-Korsakov St. Petersburg State Conservatory. [In Russian].
- A well-known pianist, great musician and respected teacher is Mr. Liu Shikun. *China International Radio* (2009). <http://russian.cri.cn/1070/2009/11/03/ls312522.htm> [In Russian].
- Liu Shikun plays with the National Philharmonic Orchestra of Russia: *China International Radio* (2010). <http://russian.cn.cn/1721/2010/06/10/ls341368.htm> [In Russian].
- Liu Shikun and Sheng Zhongguo's piano & violin concert in Shenzhen*. <http://whatsonshenzhen.com/event219.html> [In English].
- Xu Bo (2011). *The Phenomenon of Piano Performance in China at the Turn of the XX–XXI Centuries*. [Diss. Phd of Arts.]. Rostov-on-Don. S. Rakhmaninov Rostov-on-Don State Conservatory. [In Russian].
- Wu Xiao (2012). Discussion about the modern teaching of children to play the piano against the background of the «piano fever». *Musical time and space*, 1, 57–58. (吴晓. “钢琴热”背景下当前儿童钢琴教育的探讨[J] 音乐时空.). [In Chinese].
- Huang Ping (2008). *The influence of Russian piano art on the formation and development of the Chinese pianistic school*. [Diss. Phd of Arts.]. St. Petersburg. N. Rimsky-Korsakov St. Petersburg State Conservatory. [In Russian].
- Hou Yue (2009). *Children's piano education in China and problems of its development*. [Diss. Phd of Ped. Sciences.]. St. Petersburg. A. I. Herzen State Pedagogical University. [In Russian].
- Qin Qin (2013). *Liu Shikun, Zhou Guangren, and Wu Tsu-Tszfn: Three Faces of Contemporary Chinese Musical Art (on the Problem of the Universalism of the Creative Personality)*. [Diss. Phd of Arts.]. St. Petersburg. A. I. Herzen State Pedagogical University. [In Russian].

Надійшла до редколегії 11.06.2021